

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/351658722>

Türkiye'de Pandemi Dönemi Kamu Borç Analizi

Chapter · May 2021

CITATIONS

0

READS

175

1 author:

Mutlu Yoruldu

Balıkesir University

57 PUBLICATIONS 73 CITATIONS

SEE PROFILE

PANDEMİNİN MALİ ANALİZİ

Editörler:

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu YORULDU

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ARSLAN

ΚΙΤΑΒΕΒΙ

“En İyi
Akademi, Bir
Kitaplıktır.”

ΠΑΝΔΕΜΙΝΙΝ ΜΑΛΙ ΑΝΑΛΙΖΙ

Editörler:

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu YORULDU

ORCID: 0000-0002-1010-2938

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ARSLAN

ORCID: 0000-0002-2355-7544

© Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti'ne aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

ISBN • 978-625-7588-09-6

Baskı • Mayıs, Ankara, 2021

Dizgi/Mizanpaj • Gazi Kitabevi

Kapak Tasarım • Gazi Kitabevi

Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti.

Yayıncı Sertifika No: 44884

Merkez
📍 Bahçelievler Mah. 53. Sok. No: 29 Çankaya/ANKARA
☎ 0.312 223 77 73 - 0.312 223 77 17
📠 0.312 215 14 50
🌐 www.gazikitabevi.com.tr
✉ info@gazikitabevi.com.tr

Mağaza
📍 Döğol Cad. No: 49/B Beşevler/ANKARA
☎ 0.312 213 32 82 - 0.312 213 56 37
📠 0.312 213 91 83

Sosyal Medya
📘 gazikitabevi
📺 gazikitabevi
📺 gazikitabevi

Vadi Grafik Tasarım Reklam Ltd. Şti.

Matbaa Sertifika No: 47479

Matbaa
📍 İvedik Organize Sanayi Bölgesi 1420. Caddesi
No: 58/1 Yenimahalle / ANKARA
☎ 0.312 395 85 71

TÜRKİYE'DE PANDEMİ DÖNEMİ KAMU BORÇ ANALİZİ

*Doç. Dr. Adnan ERDAL¹
Dr. Öğr. Üyesi Mutlu YORULDU²*

I. GİRİŞ

Çin'in Wuhan kentinde, 2019 Eylül döneminde ortaya çıktığı düşünülen ve Çin hükümeti tarafından, ilk vaka duyurusu 2019 Aralık ayında yapılan Covid-19 pandemisi, kısa sürede tüm dünyayı tesiri altına almıştır. Pandemi, İtalya ve İspanya olmak üzere tüm Avrupa'ya, Amerika Birleşik Devletlerine (ABD) ve Türkiye dâhil tüm dünya ülkelerinde hızla yayılımını sürdürmüştür. Ülkelerin sağlık sistemleri, virüs vakalarının artış hızı karşısında zaman zaman çaresiz kalmışlardır. Covid-19 pandemisinin hızla yayılması, sağlık sektörünün ve sağlık çalışanlarının korunmasına yönelik önleyici ve kısıtlayıcı kamusal tedbirlerin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Ülkeden ülkedeye farklılık gösterebilen kamusal kısıtlamalar, ekonomik ve sosyal hayatı olumsuz etkilemiştir. Pandemi süreci nedeniyle ülkelerin sınırlarının kapatılması tedarikte sorunların yaşanmasına yol açmış ve küresel ticaret olumsuz etkilenmiştir. İnsandan insana geçen Covid-19 virüsünün yayılımını önleyebilmek ve kontrollü salgın yönetimini gerçekleştirebilmek için Türkiye dâhil pek çok ülkede, belirli sürelerle özellikle hizmet sektörünün kapatılmasıyla bulaş riski azaltılmaya çalışılmıştır.

Devletler, pandemiyle mücadelede alınmak zorunda kalınan kısıtlayıcı tedbirler nedeniyle mağduriyet yaşayan piyasaların, mağduriyetlerini giderebilmek için ekonomi paketleri hazırlayarak uygulamaya almışlardır. Devletlerin, mali teşviklerle piyasaları desteklemesi ve sosyo-ekonomik durumu kötüleşen hane halklarına yaptıkları yardımlar neticesinde kamusal finansman açıkları oluşmuştur. Bu finansman açıkları ise devletleri kaynak arayışına yöneltmiştir. Süregelen konjonktür gereği vergilerin yeteri kadar arttırılamaması, borçlanma ihtiyacını doğurmuş ve bu dönemde özellikle

¹ Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Demirci Meslek Yüksekokulu, adnanerdal@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4417-9925.

² Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, mutluyoruldu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1010-2938.

gelişmekte olan ülkelerin kamu borçlanma gereksinimi artmıştır. Bu çalışmada, yıllar itibariyle dünya ülkelerinde ortaya çıkan kamu kesimi borçlanma eğilimine değinilerek, Türkiye’nin kamu kesimi borçlanma analizi yapılacak ve pandemi döneminde kamu borçlanmasındaki değişimler yorumlanacaktır.

1. DÜNYA’NIN EKONOMİK GÖRÜNÜMÜ

2019 yılının Aralık ayında başlayan ve devam etmekte olan salgın 2020 yılında küresel ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. Pandemi nedeniyle ülkelerin sınırları kapatılmış, tedarik zincirleri sekteye uğramış ve dünya ticareti bu durumdan oldukça kötü etkilenmiştir. Ayrıca pandemiden en fazla etkilenen sektör hizmetler sektörü olmuştur. Virüsün yayılmasını engellemek amacıyla birçok işyeri geçici süreler ile kapatılmış, birçok insan işsiz kalmıştır. Haliyle bu durum sadece ülkeleri değil tüm dünyayı olumsuz etkilemiştir.

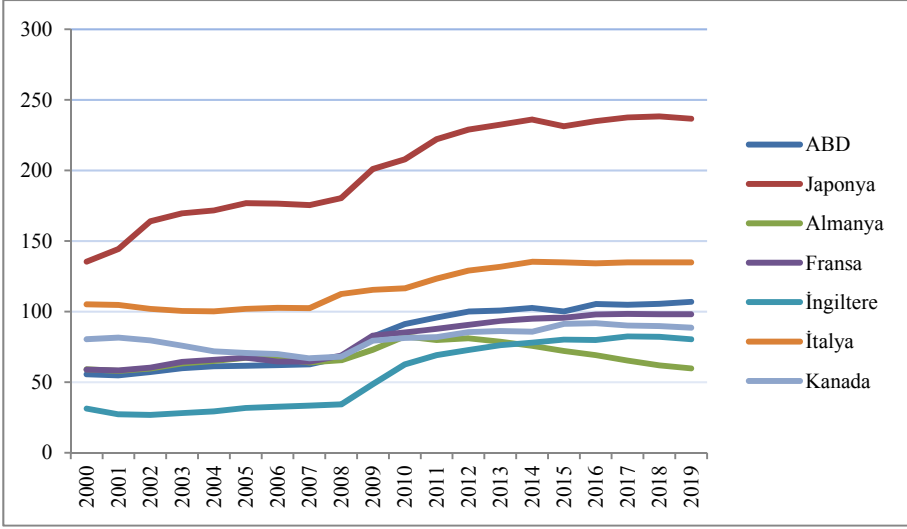
IMF Dünya Ekonomik Görünüm (2021) raporuna göre, 2020 yılı için küresel büyüme - % 3,5 olacağı, diğer bir deyişle dünya ekonomisinin %3,5 küçüleceği tahmin edilmektedir. Her ne kadar 2020'nin ikinci yarısında aşımın bulunması iyimser bir beklenti yaratsa da bunun etkilerinin 2021 yılında görüleceği ve küresel ekonominin 2021'de %5,5 ve 2022'de %4,2 büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Ülkeler pandeminin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla kamu harcamalarını artırmış bu nedenle de kamu borçlanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Zira birçok ülke hem üreticiye hem de tüketiciye destek paketleri açıklayarak sosyal devlet anlayışının gereğini yerine getirmiştir.

2. DÜNYA’NIN KAMU BORCU GÖRÜNÜMÜ

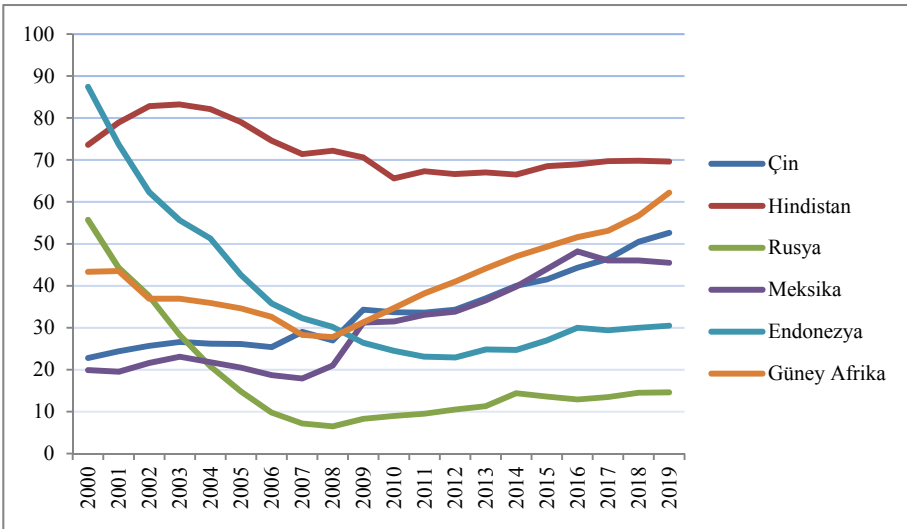
Ülkelerin bazı dönemlerde içsel ya da dışsal faktörlerden dolayı ekonomik istikrarı bozulabilmektedir. Bu nedenle, kamu kesimi gerek gördüğünde maliye politikasını kullanarak ekonomik istikrarı sağlamaya çalışmaktadır. Buna istinaden, kamu kesimi uygulanacak politikaya göre belirli politika araçlarını kullanarak bunu gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Kamu harcamaları ve vergiler maliye politikasının uygulanabilmesi için gerekli enstrümanlardır. Ülkeler, genişletici maliye politikası uyguladığında kamu harcamalarını artırarak vergileri azaltmaktadır. Bu durum da haliyle bütçe açıklarına neden olmaktadır. Bütçe açıklarının finansmanı için de monotizasyon, özelleştirme ve borçlanma gibi yöntemlere başvurulmaktadır.

Dünya’da en yüksek kamu borcu bulunan ülkelerin başında Japonya gelmektedir. Japonya’yı Yunanistan, Lübnan ve İtalya takip etmektedir. Grafik 1 ve 2 incelendiğinde gelişmiş ülkelerin kamu borcunun gelişmekte olan ülkelere oranla çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Grafik 1: Gelişmiş Ülkelerde Kamu Borcu (% GSYH)

Kaynak: (Trading Economics Indicators, 2021)

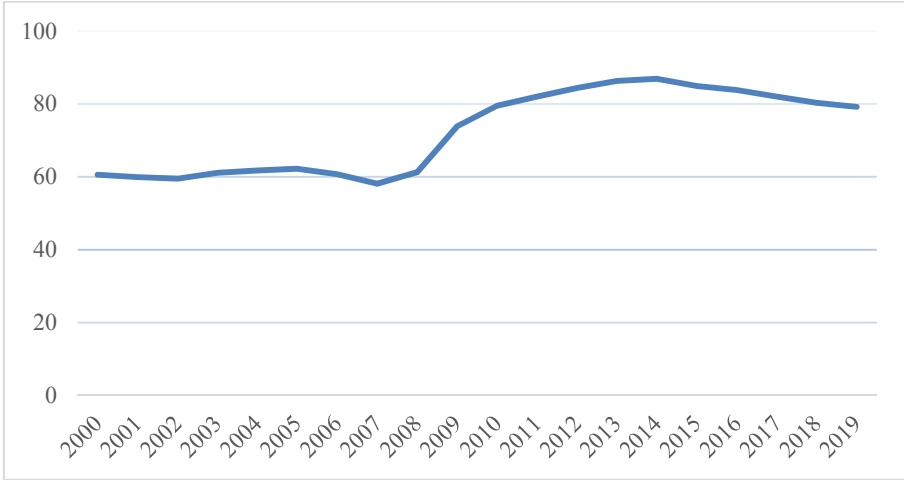
Gelişmiş ülkelerde kamu borcunun GSYH'ye oranının en yüksek olduğu ülke %237 ile Japonya'dır. Japonya'yı %134 ile İtalya, %107 ile ABD takip etmektedir. Gelişmiş ülkelerde özellikle 2008 yılından itibaren kamu borcunda bir artış trendinin bulunması, küresel krizin gelişmiş ülkeler üzerindeki etkisini göstermektedir.

Grafik 2: Gelişmekte Olan Ülkelerde Kamu Borcu (% GSYH)

Kaynak: (Trading Economics Indicators, 2021)

Gelişmekte olan ülkelerde kamu borcunun GSYH’ye oranı incelendiğinde (Grafik 2), Hindistan’ın %69 ile en yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Özellikle, Endonezya ve Rusya’nın kamu borcunun yıllar içerisinde azalan bir trend göstermesi bu ülkeler için olumlu bir durumdur. Güney Afrika ve Çin’in kamu borcundaki artış trendi ise bu ülkeler için olumsuz bir durum olarak nitelendirilebilir.

Grafik 3: AB-28 Ülkelerinde Kamu Borcu (% GSYH)

Kaynak : (Eurostat, 2021)

Avrupa Birliği’nin 28 ülkesinde³ (AB-28), 2000-2019 yılları arasındaki kamu borcunun GSYH’ye oranı Grafik 3’te incelenmiştir. Euro Bölgesi ülkelerinin kamu borcunun 2000’li yıllarda %60 civarında olduğu görülmektedir. Ancak gerek 2009 küresel krizi gerekse 2011 Avrupa borç krizinden sonra AB üyesi ülkelerin kamu borçlarında ciddi artışlar görülmüştür.

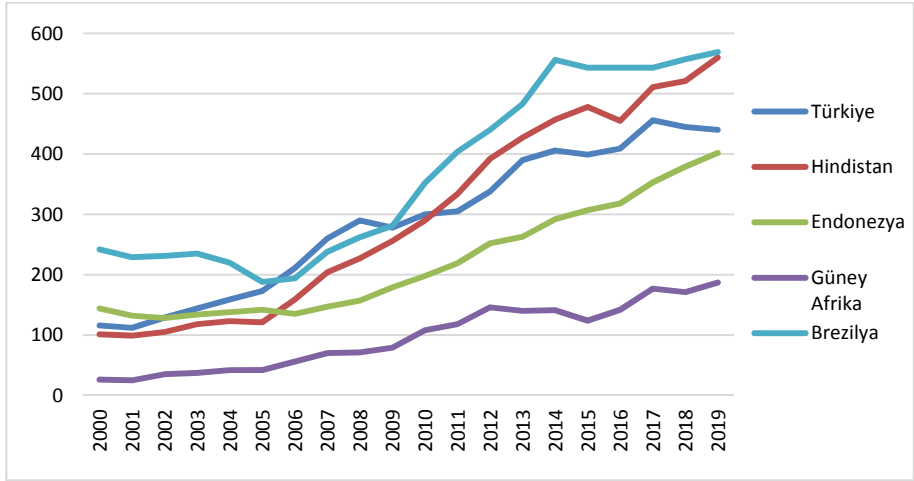
7 Şubat 1992 tarihinde, Hollanda’nın Maastricht kentinde imzalanarak 1 Kasım 1993’de yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması’nda (Maastricht Antlaşması) belirlenen kriterlere göre AB’ye üye olmak isteyen ülkelerin veya üye olan ülkelerin kamu borcunun GSYH’ye oranının %60’ı geçmemesi gerekir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021). Ancak, Grafik 3’te görüldüğü gibi AB üyesi ülkelerin özellikle son 10 yılda Maastricht kriterlerine uyum sağlayamadığı görülmektedir. Türkiye’nin AB’ye kıyasla

³ İngiltere söz konusu tarihlerde (2000-2019) AB’den ayrılmadığı için üye ülke sayısı 28 olarak kabul edilmiştir.

kamu borcunun çok daha düşük olması, Türkiye için olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

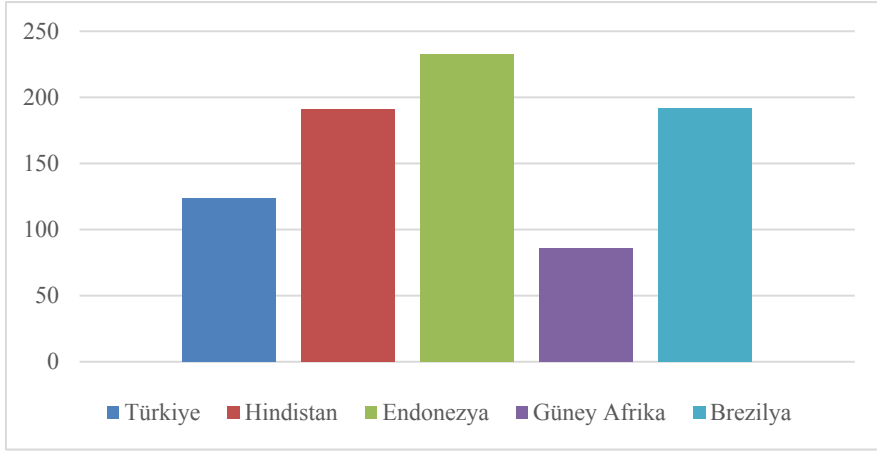
Uluslararası Borç İstatistikleri Raporu'na (2021) göre 2019 yılının sonunda en yüksek dış borç stokuna sahip olan 10 ülke; Arjantin, Brezilya, Çin, Hindistan, Endonezya, Meksika, Rusya Federasyonu, Tayland, Türkiye ve Güney Afrika'dır. Bu durum, kırılgan ekonomiler adı verilen ülkelerin (Türkiye, Brezilya, Hindistan, Endonezya ve Güney Afrika) kırılganlıklarını daha da artırmaktadır.

Grafik 4: Türkiye ve Diğer Kırılgan Ekonomilerde Dış Borç Stoku (Milyar \$)

Kaynak: (World Bank Data, 2021)

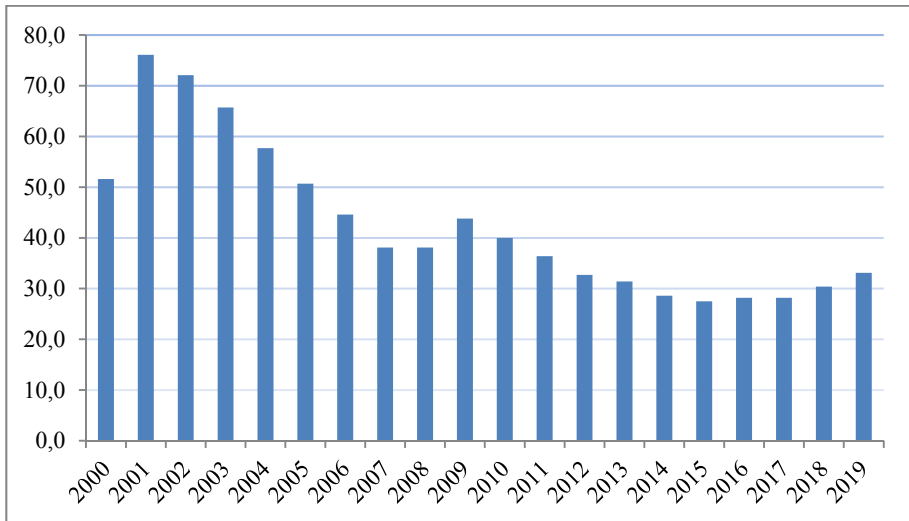
2019 yılında Türkiye ve diğer kırılgan ekonomilerdeki kamu borcu (Grafik 5) incelendiğinde, en yüksek kamu borcunun 233 milyar dolar ile Endonezya'da olduğu görülmektedir. Endonezya'yı 192 milyar dolar ile Brezilya, 191 milyar dolar ile Hindistan takip etmektedir. Türkiye'nin kamu borcu 124 milyar dolar iken Güney Afrika'nın kamu borcu 86 milyardır.

Grafik 5: Türkiye ve Diğer Kırılgan Ekonomilerde Kamu Borcu (Milyar \$, 2019)

Kaynak: (International Debt Statistics, 2021)

3. TÜRKİYE’NİN KAMU BORCU GÖRÜNÜMÜ

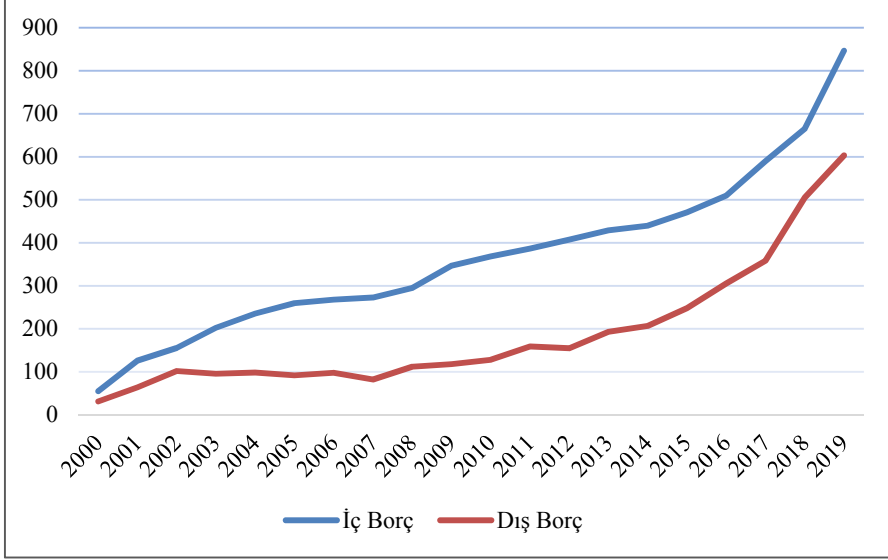
Türkiye’nin kamu borcunun GSYH’ye oranı incelendiğinde, kamu borcunun özellikle 2001 yılından itibaren azalma trendine girdiği görülmektedir. Türkiye’de kamu borcu, 2000 yılında %51 iken 2001 yılında yaşanan krizin etkisi ile %76’ya yükselmiştir. 2009 yılına kadar kademeli bir şekilde düşüş gösteren kamu borcu küresel finansal krizin etkisi ile artsa da daha sonraki yıllarda azalmaya devam etmiştir.

Grafik 6: Türkiye’de Kamu Borcu (% GSYH)

Kaynak: (Trading Economics Indicators, 2021)

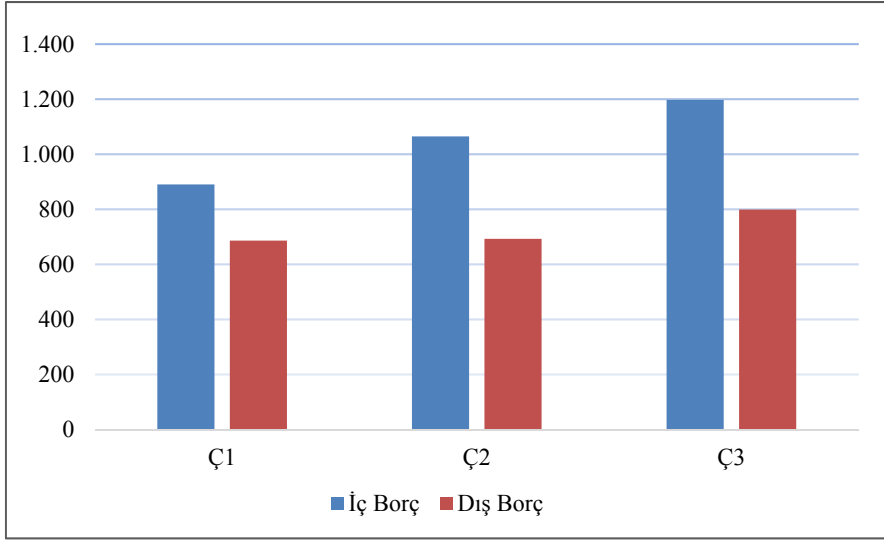
Türkiye'nin kamu brüt borç stoku 2000-2019 yılları arasında 86 milyar liradan 1 trilyon 449 milyar liraya yükselmiştir. Diğer bir deyişle, 2000-2019 yılları arasında kamunun brüt borç stoku yaklaşık 17 kat artmıştır.

Grafik 7: Türkiye’de Kamu Brüt Borç Stoku (Milyar TL)

Kaynak: (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı İstatistikleri, 2021)

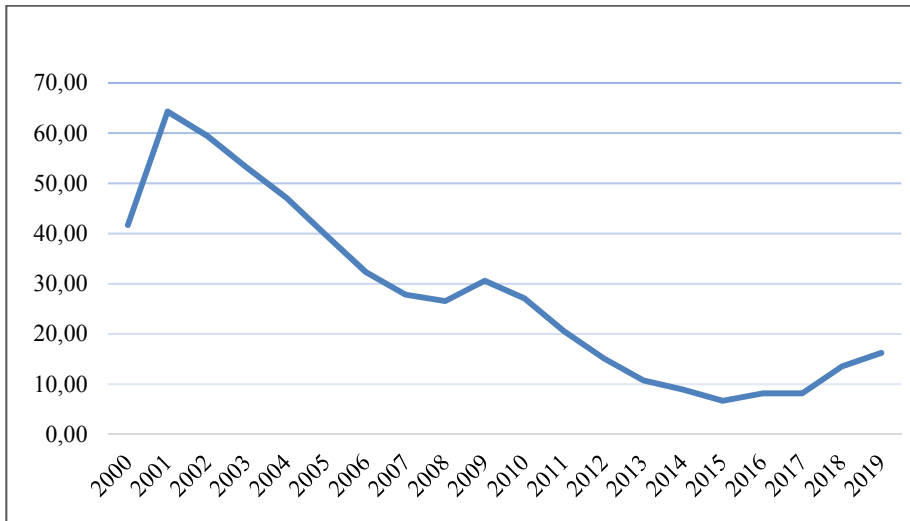
Türkiye’de 2000’li yılların başında iç borç ve dış borç miktarlarının birbirlerine yakın seviyelerde olduğu görülürken, 2019 yılında iç borcun dış borçtan daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle 2002 yılından itibaren Türkiye’nin daha çok iç borçlanma yoluna başvurduğu söylenebilir.

Grafik 8: Türkiye’de Kamu Brüt Borç Stoku (Milyar TL, 2020)*

Kaynak: (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı İstatistikleri, 2021)

(*) 2020 yılının ilk üç çeyrek verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Türkiye’nin 2020 yılındaki birinci, ikinci ve üçüncü çeyrek rakamları incelendiğinde (Grafik 8), pandeminin de etkisi ile brüt borç stokunun 2 trilyon liraya yaklaşmış olduğu görülmektedir. Pandeminin Türkiye’yi asıl etkilediği ikinci ve üçüncü çeyrekte kamu borcu önemli bir ölçüde artmıştır.

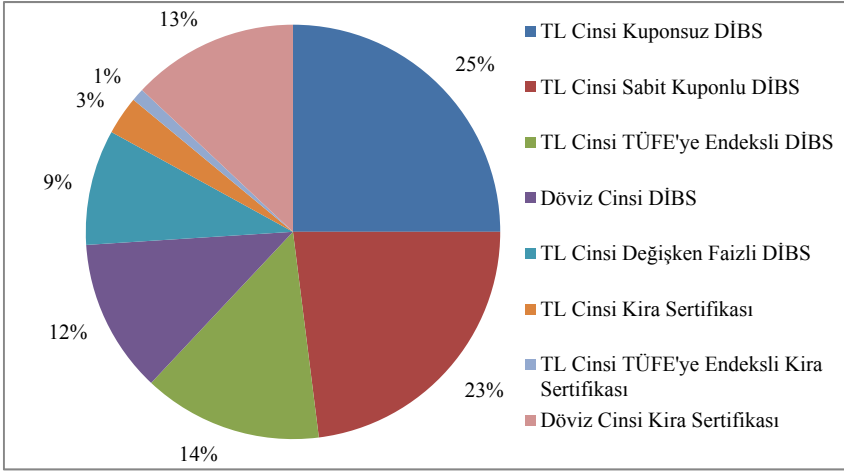
Grafik 9: Türkiye’de Kamu Net Borç Stoku (% GSYH)

Kaynak: (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı İstatistikleri, 2021)

Türkiye’de kamu net borç stokunun GSYH’ye oranı 2000’li yılların başında %41 seviyelerinde iken 2019 yılında bu oran %16’ya kadar gerilemiştir. 2000-2019 yılları arasında düzenli olarak azalan kamu net borç stoku 2009 yılında küçük bir artış gösterse de daha sonraki yıllarda düzenli olarak azalmaya devam etmiştir.

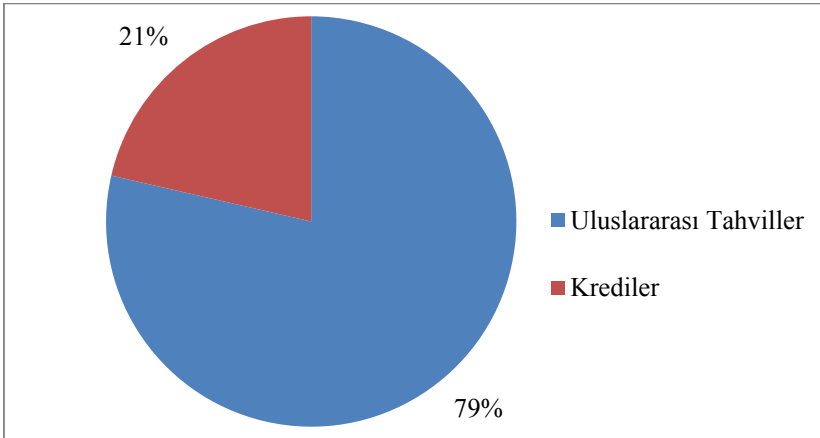
Kamu kesimi iç veya dış borç sağlamak için belirli araçları kullanmaktadır. Bunlar; Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS), Kira Sertifikaları ve Uluslararası Tahvillerdir. DİBS, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı’nca ihraç edilen Hazine Bonoları ve Devlet Tahvilleri’nin ortak adıdır. Kira sertifikaları, varlık kiralama şirketlerince, kendi nam ve sertifika sahiplerinin hesabına ve yararına, satın almak veya kiralamak suretiyle devralınan varlıkların finansmanını sağlamak amacıyla düzenlenen ve sahiplerinin bu varlıklardan elde edilen gelirlerden payları oranında hak sahibi olmalarını sağlayan menkul kıymetlerdir. Uluslararası Tahviller ise T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından 1988 yılından bu yana bütçe finansmanını sağlamak amacıyla uluslararası sermaye piyasalarında ihraç edilen tahvillerdir.

Yatırımcı tabanının genişletilmesi ve kurumsal yatırımcı taleplerinin karşılanması amacıyla TL cinsi DİBS ve Kira Sertifikaları’nın yanı sıra döviz ve altın cinsi DİBS ve döviz ve altına dayalı kira sertifikası ihraçlarına 2019 yılında daha çok ağırlık verilmiştir. İhracına ilk defa 2017 yılında başlanan altın tahvili ve altına dayalı kira sertifikaları, yatırımcı tabanının genişletilmesi ve yatırım enstrümanlarının çeşitlendirilmesi amacıyla 2019 yılında kurumsal yatırımcılara yönelik olarak da ihraç edilmiştir. Bu kapsamda 82,3 ton altın karşılığı 21,2 milyar TL tutarında senet ihracı gerçekleştirilmiştir (Kamu Borç Yönetimi Raporu , 2020).

Grafik 10: Kamu İç Borçlanmasının Enstrümanlara Göre Dağılımı (2019)

Kaynak: (Kamu Borç Yönetimi Raporu , 2020)

2019 yılında toplam iç borçlanmanın % 25'i TL cinsi kuponsuz DİBS, % 23'ü TL cinsi sabit kuponlu DİBS, % 14'ü TL cinsi TÜFE'ye endekli DİBS, % 12'si döviz cinsi DİBS ve % 9'u TL cinsi değişken faizli DİBS ihraçları ile sağlanmıştır. Toplam TL cinsi kira sertifikası ihracı % 3, TL cinsi TÜFE'ye endekli kira sertifikası ihracı %1 ve döviz cinsinden kira sertifikaları ihracının toplam payı % 13 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılında iç borçlanmanın yüzde 71'i geleneksel ihaleler ile sağlanırken yüzde 28,3'ü doğrudan satış ve yüzde 0,7'si halka arzlar yoluyla gerçekleştirilmiştir.

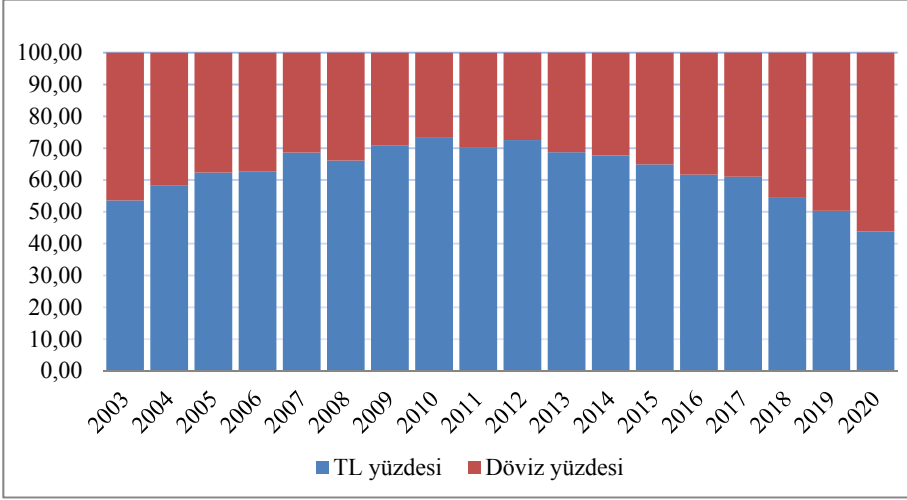
Grafik 11: Kamu Dış Borçlanmasının Enstrümanlara Göre Dağılımı (2019)

Kaynak: (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı İstatistikleri, 2021)

Not: Hazine ve Maliye Bakanlığı istatistiklerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

2019 yılında toplam dış borçlanmanın % 79'u uluslararası tahviller yoluyla, % 21'i ise krediler yoluyla yapılmıştır. Türkiye dış borçlanma kapsamında aldığı kredileri Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (World Bank), Avrupa Yatırım Bankası (EIB) ve Fransız Kalkınma Ajansı (AFD) gibi kuruluşlardan sağlamaktadır (Kamu Borç Yönetimi Raporu , 2020).

Grafik 12: Kamu Borç Stokunun TL/Döviz Kompozisyonu (%)

Kaynak: (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı İstatistikleri, 2021)

Not: Hazine ve Maliye Bakanlığı istatistiklerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Kamu borç stokunun 2003-2020 yılları arasındaki TL/döviz kompozisyonu incelendiğinde (Grafik 12), 2009 yılına kadar ağırlıklı olarak borçlanmanın TL cinsinden yapıldığı görülmektedir. Ancak, 2009 yılından itibaren TL cinsinden yapılan borçlanmalar yerini döviz cinsinden yapılan borçlanmalara bırakmıştır. 2003 yılında borçlanmanın %53'ü TL cinsinden, %47'si ise döviz cinsinden yapılmıştır. 2020 yılında ise borçlanmanın %57'si döviz cinsinden, %43'ü ise TL cinsinden yapılmıştır. Özellikle 2009 yılından sonra yapılan kamu borçlanmalarında TL cinsinden borçlanmanın yerini döviz cinsinden borçlanmalar almıştır.

SONUÇ

Ülkelerin dönemsel olarak içsel ve/veya dışsal nedenlerden dolayı ekonomik istikrarları bozulabilmektedir. Ülkelerin ekonomik istikrarsızlık yaşamaları durumunda kamu bütçesi disiplini de bundan olumsuz etkilenabilmektedir. Dönemsel olarak ortaya çıkan kriz, doğal afetler ve son olarak içinden geçilen pandemi gibi olağanüstü süreçler, devletlerin, kamu harcamalarını arttırması ihtiyacını doğurmakta ve genişletici maliye politikası anlayışı uygulanmaktadır. Piyasanın zor durumda olması, vergi gelirlerinin yeteri kadar arttırılamamasını da beraberinde getirmektedir. Bozulan bütçe disiplini ve vuku bulan kamu finansmanı ihtiyacı, devletlerin alternatif kamusal gelir kaynağı olarak borçlanma yolunu tercih etmelerine yol açmaktadır.

Dünya’da kamu borçlanma düzeyi en yüksek olan ülkeler, gelişmiş ülkelerdir. Gelişmekte olan ülkelerin de kamu borçlanma düzeyleri yüksek olmakta ve bu durum ülke ekonomilerinin kırılganlıklarını ve şoklara karşı duyarlılıklarını arttırmaktadır. 2009 yılında ABD’de patlak veren mortgage krizi, tüm dünya piyasalarında olumsuz etkilerini göstermiştir. Bu dönem ve devamındaki birkaç yılda başta Yunanistan, İspanya ve İtalya gibi Avrupa ülkeleri olmak üzere, krizden etkilenen ülkelerin kamu kesimi borçlanma gereksinimleri yükselmiş ve devletler yüksek miktarlarda DBS’ler ihraç ederek bu gereksinimlerini karşılamaya çalışmışlardır. Avrupa ülkelerinin belirli bir kısmı Maastricht anlaşmasındaki borçlanma sınırlarını aşmışlardır.

Türkiye’de kamu kesimi borçlanma eğilimi 2001 finansal krizinden sonra düşme eğilimine girmiştir. Fakat 2009 yılında yaşanan küresel krizin etkisiyle 2009 ve 2010 yıllarında borçlanma ihtiyacı artmıştır. Kamu kesimi borç toplamının GSYİH içindeki payı sonraki yıllarda, azalma trendini sürdürmüştür. 2019 yılına gelindiğinde kamu borç stoku miktarının GSYİH’ya oranı %30-35 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu düzey 2018 yılında %30 sınırında iken 2019 yılında nispeten artış gerçekleşmiştir. 2020 yılında toplam kamu borç stokunun % 57’si döviz cinsinden oluşmuştur. Pandeminin de etkisiyle TL üzerinden borçlanma düzeyi azalmıştır. Pandemi nedeniyle piyasanın işleyişinin bozulması ve ekonomiye ek kaynak oluşturma ihtiyacının ortaya çıkması, kamu kesimi toplam borç stoku içinde dış borçlanmanın artmasına yol açmıştır. Göstergeler pandemi gerçeği altında değerlendirildiğinde, bu tablonun 2021 yılında da sürmesi beklenebilir. 2021 yılında da 2020 yılında olduğu gibi hem kamu kesimi borçlanma gereksiniminin, hem toplam dış borç düzeyinin artış eğiliminde olması muhtemeldir.

KAYNAKÇA

- Eurostat*. (2021, 03 31). Eurostat Database: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_17_40/default/table?lang=en adresinden alındı
- International Debt Statistics*. (2021, 03 31). <https://datatopics.worldbank.org/debt/ids/> adresinden alındı
- (2021). *International Debt Statistics Report*. Washington DC, USA: World Bank.
- (2020). *Kamu Borç Yönetimi Raporu*. Ankara: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı*. (2021, 03 31). Avrupa Birliği Başkanlığı: https://www.ab.gov.tr/_301.html adresinden alındı
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı İstatistikleri*. (2021, 03 18). T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı: <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri> adresinden alındı
- Trading Economics Indicators*. (2021). 03 2018, 30 tarihinde Trading Economics: <https://tradingeconomics.com/indicators> adresinden alındı
- World Bank Data*. (2021, 03 31). <https://data.worldbank.org/> adresinden alındı